

וכדאמרינן להלן בגמרא.

ועל כרחק שעל כולן הוא אומר "זכר צדיק לברכה", אף על בית גרמו והוגרס ובית אבטינס.

ומה דאמרינן התם ביומא שעל האחרונים הוא אומר "שם רשעים ירקב" לא קאי עליהו, אלא על בן קמצר וחביריו.

אולם למאן דאמר "מי שהיה באותו דור מנה מה שבדורו", אם כן אין ראייה שכל אלו המוזכרין במשנתנו היו כשרים. ושוב יש לפרש המשנה ביומא כפשוטה, שעל כולן שהוזכרו שם לגנאי הוא אומר "רשעים רשעים ירקב", ואפילו על בית גרמו והוגרס, ובית אבטינס.

ועל מי נאמר שם במשנה "זכר צדיק לברכה" — על בן קטין וחביריו, השנויים שם ברישא של המשנה.

יג-ב אגב שהוזכר בגמרא מעלותיהם של המוזכרים לשבח ומעלת החכמים, הביאה הגמרא דרשות נוספות העוסקות במעלות החכמים.

אמר רבי יונה: כתיב ישעיה נג]: "לכן אחלק לו [נחלה וגורל] ברבים [עם האבות הראשונים], ואת עצומים יחלק שלל, תחת אשר הערה נפשו למות".

"אחלק לו" — זה רבי עקיבא, שהתקין מדרש החלכות וההגדות שדורשין אותן ברבים.

ואף זה, שמוסר נפשו לה', יהיה לו חלק בתורת ה' כמו רבי עקיבא.

ויש אומרים: אלו, מדרשי הלכות והגדות

— אנשי כנסת הגדולה תיקנו, שהמדרש היה כבר ממימי אנשי כנסת הגדולה.

אלא מה תיקן זה [רבי עקיבא] — כללות. שהיה עושה כללים לתורה, כמו שמצינו בכמה מקומות בש"ס "כלל אמר רבי עקיבא".

וכן תיקן פירוט. שהיה דורש על כל קוץ וקוץ שבתגי התורה תלי תלים של הלכות.

אמר רבי אבהו: כתיב בדברי הימים "משפחת סופרים יושבי יעבץ". [סיעת יעבץ, שהיה מושל עליהם ומלמדם], ויעבץ, זה עתניאל בן קנז.

מה תלמוד לומר "סופרים"? כלומר, מה הגדולה בכך, שמשבח אותם הכתוב על כך?

אלא, שעשו את התורה ספורות ספורות. שנתנו סימנים לתורה, ושמו מספר לכל ההלכות, כדמצינו במקומות רבים במשנה, שמנו את מספר ההלכות.

וכדתנן בתרומות: חמשה — לא יתרומו תרומה.

ובריש מסכת חלה שנינו גם כן: חמשה דברים חייבין בחלה.

ובריש יבמות שנינו: חמש עשרה נשים שהן אסורות משום ערוה, פוטרות צרותיהן מן היבום. שאם היתה אחת מהן נשואה לאחיו, ולו שתי נשים, ומת אחיו בלא בנים, שתיהן פטורות מן היבום ומן החליצה, כדילפינן לה התם מקרא.

ובריש מסכת כריתות שנינו: שלשים ושש חייבי כריתות מצינו בתורה.

מעשה ברבי ירמיה, ששלח כלכלה של תאנים לרבי זירא, ולא היתה מתוקנת מאיסור דמאי, כי סבור היה רבי ירמיה שלא יאכל רבי זירא בלא מעשר.

ומנגד היה סבור רבי זירא, שודאי עישון רבי ירמיה.

ומתוך כך אכלן, ונמצא שטבל אכל [כמבואר בפרק קמא דמאי].

אמר רבי מנא: בהחיא שעתא אמרין, באותה שעה אמר רבי זירא: אנו, הדומין לחמורין, **אפילו כחמרתיה** [כחמור] **דרבי פנחס בן יאיר לא אידמינון** [לא דמינו]. שלחמורו של פנחס בן יאיר לא אירעה תקלה כמוני, וכמעשה דלהלן.

חמרתיה [חמורתו של] **דרבי פנחס בן יאיר, גנבתה ליסטאי בלילה** [גנבוה הליסטים בלילה]. **ועבדת טמירא גבון תלתא יומין ולא טעמא כלום** [היתה טמונה אצל הגנבים שלשה ימים ולא טעמה כלום] משום שלא היו פירותיהן מעושרין.

בתר תלתא יומין [לאחר שלשת ימים אלו] **אימלכון מחזרתה** [נמלכו להחזירה].

אמרי: אפקינון מן הכא, דלא תימות גבון [אמר זה לזה: נוציאנה מן המערה כדי שלא תמות אצלנו ותסרח המערה].

אפקונה [הוציאונה]. **אזלת וקמת לה על תרעא דמרה** [הלכה ועמדה על פתח השער של בעליה — רבי פנחס בן יאיר].

שריית מנהקת [פתחה פיה וצעקה].

אמר לון רבי פנחס בן יאיר לתלמידיו: **פתחון להדא עלובתא** [פתחו השער לעלובה

ובריש מסכת טהרות שנינו: **שלוש עשרה דבר נאמרו כנבלת העוף הטהור.**

ובריש מסכת בבא קמא שנינו: **ארבעה אבות נזיקין הם.**

ובמסכת שבת שנינו: **אבות מלאכות** האסורות לעשותן בשבת מדאורייתא, **ארבעים חפר אחת.**

אמר רבי אליעזר: כתיב בעזרא [פרק ז] **"לעזרא הכהן הסופר, סופר דברי מצות ה' וחקיו על ישראל"**.

ומקשינן: מאחר וכבר כתב "עזרא הסופר" — **מה תלמוד לומר שוב "סופר"?**

אלא כשם שהיה סופר ומונה בדברי תורה, שמנה כל האותיות שבתורה שבכתב, ותיקן המסורת — **כך היה סופר בדברי חכמים,** ליתן מספר להלכות, וכדלעיל.

ר' חגי בשם ר' שמואל בר נחמן אמר: חכמים הראשונים: **חרשו וזרעו, ניכשו, כיסחו, עדרו, קצרו, עמרו, דשו, זרו, בררו, טחנו, הרקידו, לשו, קיטפו ואפו,** ואחר שסיימו להכין לנו את הפת, **עדיין אנו, אין לנו פה לאכול!**

כלומר, אף שהראשונים טרחו וסידרו לנו מדרשי הלכה והגדה, ועשו את התורה ספורות, ועשו כל הפעולות הללו להקל עלינו בהבנת התורה, עדיין קשה עלינו להבין דברי תורה על בוריין.

רבי אבא בר זמינא בשם רבי זעירא אמר: **אין הוון קדמאין מלאכים** [אם היו הראשונים כמלאכים] — **אנן בני אנש** [אנו כבני אדם].

ואין הוון בני אנש [ואם הם כבני אדם] — **אנן חמריין** [אנו כחמורים].

ואינה אוכלת מהם עד שיתקנו אותם מאיסור דמאי. ועל כן לכו והפרישו מן השעורים, ותקנו אותם מאיסור דמאי, כדי שתאכלם.

וארימזן דמיין [ואכן הפרישו מהם את תיקון הדמאי] **ואכלת**, [ואכלתם].

שנינו במשנתנו: **פתחיה** ממונה על הקינין. פתחיה זהו מרדכי. ולמה נקרא שמו מרדכי, שהיה פותח דברים ודורשן ויודע בשבעים לשון.

בא וראה מה גדול הוא כחו של אותו האיש: **פותח דברים**, ודורשן. שהרי הוא היה ממונה על הקינין, וצריך להבין ולפתור חשבונות הקינין, שמחויבין להביא בכל מיני ספקות ומצבים שונים, כדאיאת במסכת קינין.

שנינו במשנתנו: פתחיה זהו מרדכי, ויודע **בשבעים לשון**.

תני: סנהדרין שיש בה שנים שיכולין לדבר בשבעים לשון, וכולן ראויין לשמוע, שהן מבינים שבעים לשון, אע"פ שאינם יודעים לדבר בהם ולהשיב, הרי זו ראויה לסנהדרין, על צד הרוחק. (57)

ואם יש בה שלשה שיכולין לדבר בשבעים לשון, וכולן ראויין לשמוע ולא לדבר, הרי זו סנהדרין **בינונית**, ועדיפה מקודמתה.

ואם יש בה ארבעה שיודעין לדבר, הרי זו **חכמה ומעולה**.

ובסנהדרין שביבנה היו בה ארבעה שיודעין לדבר בשבעים לשון.

[זו], דאית לה תלת יומין דלא טעמא כלום [שזה לה שלשת ימים שלא טעמה כלום].

פתחין לה ועלת לה, [פתחו לה ונכנסה].

אמר לון רבי פנחס בן יאיר לתלמידיו: **יהבו לה כלום תיכול** [הביאו לה דבר מה שתאכל]. **יהבון קומה** [הביאו לפנייה] **שעורין**, ולא בעית למיכל [ולא רצתה לאוכלן].

אמרין ליה תלמידיו: **רבי, לא בעית למיכל** [איך היא רוצה לאכול]. **אמר לון רבי פנחס בן יאיר** לתלמידיו: **מתקנין אינון** [וכי מתוקנים הן השעורים]?

אמרו ליה: איין [כן], מתוקנים הם וטובים למאכל שאין בהם פסולת.

אמר לון: **וארימתון דמיין** [האם תיקנתם שעורים אלו מאיסור דמאי]?

אמרון ליה: רבי, הלא בן אלפון רבי [וכי לא למדנו רבי במשנה]: **הלוקח זרע מעם הארץ כדי להאכיל לבהמה**, או שלקח קמח שלא לצורך אכילה אלא לעורות לעבדן, או שלקח שמן לאור, פטור מן הדמאי.

ושעורין אלו לקחננום מתחילה על דעת ליתנם לבהמה, ונמצא שפטורין הם מן תיקון דמאי.

אמר לון רבי פנחס בן יאיר לתלמידיו: אכן צודקים אתם שעורים אלו פטורין מן הדמאי. אך מה נעבד [נעשה] לה להרא **עלובתא** [לעלובה זו], **דהיא מחמרה על גרמה פנין** [שהיא מחמרת על עצמה הרבה],

אילם, דהוה יהיב ידיה על עיניה [שנתן ידו האחת על עיניו] וידיה השניה על סוכרא [הוא החור שבמזוות הדלת, שבו תוחבין את הבריה לנעול הדלת].

אייתוניה לגבי פתחיה שיבין ממנו לאיזה מקום כוונתו.

אמר לון פתחיה: אית אתר דמיתקריא [ישנו מקום הקרוין] עין סוכר או סוכר עין, ולמד זאת ממה שנתן האלם ידו אחת על עינו ואחת על הסוכר, ושם תוכלו למצוא תבואה לעומר.

ואזלון תמן, ואשכחון.

מעשה בשלש נשים שהביאו קיניהן לכהנים להקריבן במקדש.

אחת אומרת: קן זו הבאתי לעינתי, ואחת אומרת: קן זו הבאתי לימתי, ואחת אומרת: לזיבתי.

זו שאומרת הבאתי לקינתי, סברין מימר [סבורין היו הכהנים לומר] שכוונתה ששופעת היא דם כמעין, ורוצה להביא קן לטהרת זיבתה, עוף אחד לחטאת ועוף אחד לעולה.

אמר לון פתחיה [מרדכי] הממונה על הקינין: זאת שאמרה הבאתי קן "לעינתי", בעיינא — סכנת.

בן עזאי ובן זומא, ובן חכינאי, ור"א בן מתיה אמר רב חסדא אמרו: פעם אחת יבשה ארץ ישראל, שלא ירדו גשמים. ולא ידעו מתיבין להביא שעורין למנחת העומר. שהרי מנחה זו מצוותה שתבא מן תבואה הגדילה בארץ ישראל.

והוה תמן [והיה שם] חד אלם [אילם אחד שאינו שומע ואינו מדבר], דהוה יהיב חד ידיה [שהצביע בידו האחת] על לכיוון הגגות, וחד ידיה [וידו האחת] על לכיוון הצריפים. "צריפים" הוא שם סוכה העשויה מערבה ואין לה גג, אלא חדה היא מלמעלה].

אייתוניה קמיה [הביאוהו לפני] דפתחיה שיבין ויבאר כוונת האלם בתנועותיו אלו.

אמר להו פתחיה: אית אתר דמתקריא [האם ישנו מקום הקרוין] "גגות צריפין" או "צריפין גגות"? לכו לשם ותמצאו שעורין לעומר.

והבין כן פתחיה ממה שהניח אלם זה ידו האחת לכיוון הגגות ואחת לכיוון הצריפין.

אזלין לתמן [הלכו לשם] לחפש אם ימצאו שעורין, ואשכחון, ואכן מצאו שעורים למנחת העומר.

אמר רבי יוסה כי רבי בון: פעם אחת נשרף [לקה בשדפון] כל העולם כולו, ולא היו יודעין מתיבין להביא העומר. והוה תמן חד

שאחד שומע בשבעים לשון וכוה מיירי התם בסנהדרין, אולם בדיני נפשות בעינן שכולם יהיו ראויין לשמוע. ולפי זה יש לומר דהכא מיירי בדיני נפשות.

מבית דין ראוי לשמוע בשבעים לשון ולפי זה צריך לומר דהבבלי פליג על הירושלמי כאן הסובר שבעינן שכולן יהיו ראויין לשמוע. ובתירוץ ב' כתבו תוספות דלדיני ממונות סגי

שנינו במשנתנו: נחזינה היה חופר שיחין.

ואמרינן: שהיה חופר בורות שיחין ומערות.

והוה ידע האי דין כיה [איזה סלע] מקורר ד-א
מיא [מימיו קרירין], והאי דין כיה אית בה
שרברובי [ואיזה חמימים]. ועד היכן
שרברובותיה מטיא [ועד היכן מגעת
חמימותיה].

אמר רבי אליעזר: אעפ"י שהיה עוסק ודואג
שיהיה מים לשתות לעולי רגלים, בכל זאת
מת בנו בצמא.

אמר רבי חנינא: מאן דאמר רחמנא וותרן,
יתוותרון בני מעווי [כל האומר שהקדוש
ברוך הוא וותרן, שמוותר לעוברים על
דבריו, "וותרו מעיו", שיתהפכו ויפסק
תפקודם].

אלא, הקב"ה דרכו שהוא מאריך רוחיה,
ולבסוף — הוא גבי דידיה!

שאינן הוא וותרן, אלא מאריך אפו, ולבסוף,
גובה את חובו.

ודבר זה למדנו גם מעובדה זו של נחזינה
חופר שיחין, כי אף שעסק במצוה זו, בכל
זאת מת בנו בצמא מחמת שלא היה נחזינה
מכסה את הבורות, היות ואין ויתור לפניו.

ואע"ג שפטור היה על פי דין מלכסותם כיון
שמסרם לרבים, מכל מקום הקדוש ברוך הוא
מדקדק עם צדיקים כחוט השערה.

וכדאמר רב אחא: כתיב בתהילים "וסביבו
נשערה מאד".

שמא היתה מסוכנת בעיניה, ונתרפאה,
ונדבה קן נדבה. והמביא קן נדבה מביא שני
עופות לעולה, ולא אחד לחטאת ואחד
לעולה.

וכן זו שאומרת הבאתי "קן לימתי", סברין
מימר הכהנים שכוונתה ששופעת היא דם
כים, ומביאה קן חובה לטהרת זיבתה.

אמר לון מרדכי: דלמא אין כוונתה לומר
שזבה היא. אלא נתכוונה לומר שבימה
סכנת, שנסתכנה בים וניצלה. ומשום כך
נדבה קן נדבה, ועליה להביא שני עופות
עולות, כדין קן נדבה.

וכן זו שאומרת הבאתי "קן לזיבתי", סברין
מימר הכהנים שכוונתה שהיא זבה ממש,
ומביאה קן חובה.

אמר לון מרדכי: זאב בה ליטול את בנה,
ונדרה להביא קן להצלת בנה, ועליה להביא
ב' עולות, כדין קן נדבה. (58)

שנינו במשנתנו: בן אחיה ממונה על חולי
מעיים.

ומבאר הגמרא: מדוע היו מצויין כהנים
חולי מעיים?

ואמרינן: על ידי שהיו הכהנים מחלכין יחפים
על הרצפה, והיו אוכלין בשר הקדשים,
ושותין מים שהרי אסורים לשתות יין
בעזרה, היו באין לידי חולי המעיים.

והוה ידע הממונה על חולי המעיים, האי דין
[איזה] חמר [יין] טב למעיא [טוב למעיים],
והאי דין חמר סמם [מזיק] למעיא.